

Penge til Indkøb af Grund til Fæstningen Christianspriis, men han tilføjer, at „hvis Stænderne Intet bevilgede, var det ej uraadeligt at paabyde en dobbelt Skat“. Han mener, at skal der udstedes Provisorier, saa skal de ogsaa have det dobbelte. Man ser, han var ikke bange for at paalægge Skatter, og dette har han da ogsaa gjort for os Bornholmere.

Jeg skal nu paavise det, jeg egentlig vilde bevise, nemlig at disse gamle Skatter, som vi nu have fra den Tid, kunne ikke være Dele af Købesummen. Jeg gaar da over til at nævne, at Bornholms Arvegangslov, som vi havde for de bornholmske Selvejergaarde indtil 1887, ikke for Huse og Fæstegaarde, men kun for de 935 gamle Selvejergaarde, ere flere hundrede Aar ældre end Bispernes første Skattepaalæg, og disse Skatter kunne derfor ikke være Dele af Købesummen. Landets Historikere sige, at denne Arvegangslov er saaledes, at Gaarden gaar i Arv fra Fader til ældste Søn eller yngste Datter, og denne Lov har holdt sig Aarhundreder længere tilbage i Tiden end de første skriftlige Skattepaalæg. Den ældste Tingdom, jeg kender, er af 28de August 1563 og angaar en Selvejergaards Arv i Klemensker Sogn. Familien klagede over denne Dom, og der kom saa en Kommission derover for at undersøge Sagen, og Kommissionsdommen, som er af 5te September 1572, omstødte Tingdommen. Kommissionen mente, at de, der havde dømt, havde taget personlige Hensyn. Vi have altsaa historiske Optegnelser om disse Forhold lige ned til 1563. Men Historikerne have paavist, at den gamle Arvegangslov gaar Aarhundreder længere tilbage, og jeg kan paavise historisk, at Arvegangsloven for Selvejergaarde er Aarhundreder ældre end det første Skattepaalæg, man historisk kan paavise er paalagt af Bisperne. Følgelig kan det ikke være nogen Del af Købesummen. Men det ses ogsaa, at den saakaldte Landgilde opstaar. Den er delt i to Dele, Skat og Skyld. Landgilden betyder jo egentlig Jordleje, betyder, at der skulde betales en Slags Leje af Jorden. Denne Skat kan føres tilbage til de gamle Skatter: „Innæ, Stud og Leding“. Det var jo saaledes, at Bønderne skulde være med til at forsvare Landet, skulde altsaa stille Soldater til Raadighed og udruste Skibe, modtage Kongen, Fogeden og hans Folk paa Gæsteri, og de skulde betale Afgift eller Naturalarbejde til Brobygning og Vejanlæg, en Afgift, der nogenlunde svarer til vore Kommuneskatter. Hovedbestanddelen af disse gamle Skatter kan fø-

res tilbage til Kong Valdemars jydsk Lov 13de og 15de Kapitel, hvor der staar, hvor mange Ørtug Sølv der skal betales, ligesom der ogsaa staar, at en Herremand skal have Lov til at købe saa meget Jord, han kan orke, fordi han skal vove sin Hals for Kongens og Lansens Fred. Nu er der nok ikke nogen Tvivl om, at disse gamle Skatter, som gaa under Navn af Jordebogsafgift og Landgilde, paa Bornholm kunne føres tilbage til selve disse gamle Skatter, og jeg tvivler heller ikke om, at nogle af dem kunne være det samme som det, der i andre Landsdele nu hedder Kongetiende og før 1536 Bispetiende. Paa Bornholm have vi jo ingen Bispetiende af den Grund, at Bisperne ikke havde Lov til at tage nogen Tiende, eftersom en pavelig Forordning af 1184 forbyder det; derfor kan Erkebiskop Jens Brorstrup og Birge ikke paalægge Tiende. Men de vare ikke saa dumme, de gamle Bisper, og de skulde derfor nok sørge for at faa af Skatter, hvad de vilde have. De søgte derfor en anden Form og fandt Landgilden, og jeg tvivler ikke om, at det netop faldt paa samme Tid, som Tienden indførtes i det øvrige Danmark. Knud den Hellige vilde jo paalægge Tienden, men der rejste sig jo en saadan Storm derimod særlig fra Jydernes Side, at de dræbte ham i St. Albani Kirke 1086. (Afbrydelse: Fynboerne vare ogsaa med til det.) Ja, Jyderne førte an, og Fynboerne fulgte efter, det kende vi jo fra saa mange Omraader, at det plejer at være Jyderne, der føre an, og Øboerne, der følge efter.

Men Historien viser, at da Cristian I. underskrev sin Haandfæstning, som er Forfatningen 1448 til 1660, efter at Grevefejden var forbi, da faa vi Tienden endelig indført i Danmark, det siger Professor Allen. Naar vi nu huske, at dette Bispepaalæg er fra 1499, altsaa 50 Aar yngre, synes jeg, at det er meget sandsynligt, at det er det samme som Bispetienden og den senere Kongetiende, og det vilde jeg ogsaa gerne have fremhævet. Saa komme de forskellige Paalæg, Gammelskat og Land- og Ligningsskat for det øvrige Land, og de ere betydeligt højere end paa Bornholm.

Fra 1660, da vi faa Enevoldsmagten indført, maa Enevoldskongen indkalde de gamle saakaldte Jordebøger, hvorefter Skatterne bleve paalignede. Den Gang regnede man — det viser Scharlings og Falbe Hansens Statistik, men ogsaa et gammelt Værk, som hedder „Danmarks og Norges frugtbare Herlighed af 1656“, som